

CONFLICTES DE SOBIRANIA: EL DEBAT A EUROPA

El nexxe entre sobirania, globalització i els drets de les minories

Com es relacionen aquests conceptes en el
context dels conflictes territorials de sobirania?

Sergiusz Bober



Alex Salmond i Nicola Sturgeon ensenyen el llibre blanc "Scotland's Future" (2013), que parla de l'encaix d'Escòcia en un món globalitzat i també de la posició envers altres minories com la gaèlica. Il·lustració: César Cromit

Com suggereix el títol d'aquest article, l'objectiu principal és examinar el nexxe entre tres categories analítiques principals: la sobirania, la globalització i els drets de les minories. Aquestes connexions (o la manca d'aquestes) s'aborden en un context més ampli de conflictes territorials de sobirania, que sol implicar, d'una banda, les regions i comunitats que resideixen als territoris i que intenten incrementar l'abast de la seva autonomia o aconseguir la sobirania total i, d'altra banda, i els governs centrals dels estats dels quals formen part, que normalment són reticents a respondre positivament a aquestes aspiracions. L'article aborda el tema principal de l'anàlisi a través d'un conjunt de qüestions secundàries, i se centra en les següents: la rellevància de la sobirania en el segle XXI; els motius de la persistència dels conflictes territorials de sobirania; les percepcions de

la globalització entre els partits polítics independentistes, i els drets de les minories en el context dels conflictes territorials de sobirania.

Pel que fa a les dades empíriques, aquest text se centra exclusivament en l'exemple d'Escòcia i el Partit Nacional Escocès com el moviment polític més destacat que intenta assolir la sobirania en aquest context. Per raons òbvies, el nombre limitat d'exemples relativitza fins a cert punt el poder explicatiu d'aquestes reflexions i conclusions. Tot i això, l'autor confia que el text podrà oferir prou informació interessant no només per contribuir als intensos debats sobre el cas escocès, sinó també per inspirar enfocaments comparatius centrats en altres moviments independentistes actius a Europa i a la resta del món.

Pel que fa a les conclusions clau, el text afirma que la sobirania no ha perdut rellevància al segle XXI, i que les possibilitats que comporta (per exemple, models socioeconòmics diferents) fan augmentar l'atractiu de les iniciatives polítiques sobiranistes. Per tant, la globalització contribueix a reforçar el missatge que defensa la independència, mentre que, alhora, i de manera sorprenent, no condueix a la creació de xarxes independentistes internacionals gaire sòlides. Per últim, però no menys important, l'autor argumenta que els drets de les minories no se solen obviar en el context més ampli dels debats sobre la sobirania. Finalment, és important esmentar que en aquest text l'autor parteix de la seva recerca sobre Escòcia [1].

La sobirania: un concepte rellevant en el món contemporani? Per què encara es produeixen conflictes territorials de sobirania?

La resposta més curta a aquestes dues preguntes complexes és que aquestes disputes segueixen tenint vigència perquè la sobirania, també en el seu sentit pràctic, és important avui en dia, fins i tot si acceptem (i és bastant difícil no fer-ho) que vivim en l'època de l'anomenada *globalització densa* [2] la qual cosa implica la vigència d'una sèrie de factors que limiten el poder estatal (per exemple, marcs jurídics internacionals, interdependència econòmica) i que, per tant, relativitzen la sobirania.

Abans de situar aquesta resposta en el context dels conflictes territorials de sobirania actuals, és important proposar una definició bàsica de la sobirania, el concepte analític central que manipulem en aquest text [3]. Quan reduïm el concepte al seu significat més bàsic (també en un sentit filològic), la sobirania fa referència a una autoritat suprema en un territori determinat. Aquesta preeminència té una conseqüència important: només hi pot haver un sobirà en un moment determinat i en un territori determinat. En les democràcies liberals, aquesta autoritat suprema sol pertànyer a la nació política (sobirana) i queda protegida per una constitució (sobirania popular). La sobirania també es pot entendre com una suma de diverses competències a disposició d'un sobirà. Això fa que sigui possible distribuir-les de maneres diferents dins de l'estat en qüestió, cosa que crea formes d'organització política diferents segons els graus de descentralització, els sistemes polítics federals, etc.

És important destacar que la sobirania implica dos aspectes, i que tots dos són importantíssims per a les consideracions següents. La dimensió interna ja l'hem discutida breument. En l'àmbit extern, el sobirà és capaç d'actuar sense la interferència d'altres actors. Com ja hem comentat, això és cert fins a cert punt, atès que hi ha diversos factors que ho dificulten; en algunes circumstàncies, per exemple, a causa del context extern (situació geopolítica, aliances estratègiques, etc.), i en altres a causa dels marcs jurídics als quals s'adhereix l'estat sobirà en qüestió. Pel que fa a això últim, i de manera crucial, cal dir que fins i tot és possible renunciar als marcs jurídics més complexos, com ha passat amb el Brexit, que implica que la Gran Bretanya abandoni la Unió Europea. Per tant, podem dir que és possible que un estat sobirà confii la promulgació de certes competències a, per exemple, una organització internacional, però aquesta transferència de competències continua sent completament revocable [4]. Finalment, cal tenir present que la igualtat jurídica dels estats sobirans en la qual es basa el sistema de relacions internacionals formals no significa que la seva posició i capacitat d'actuar en l'escenari internacional sigui la mateixa (i que queda condicionada a l'estatus internacional, el nivell de desenvolupament econòmic, el poder militar i les tendències geopolítiques).

Avui en dia el concepte de sobirania encara és important, malgrat que tots els estats sobirans hagin d'acceptar que la seva llibertat d'actuació no és total

Tornem a la qüestió de la sobirania en el món contemporani i als motius que expliquen el fet que determinades regions, pobles, etc. aspirin a aconseguir-la. Com hem dit al paràgraf inicial, avui en dia el concepte de sobirania encara és important, malgrat que tots els estats sobirans (encara que en graus diferents) hagin d'acceptar que la seva llibertat d'actuació no és total. Tot i així, podem preguntar-nos fins on arriben els estats, quines son les seves limitacions. Potser, en última instància, la densitat d'aquestes connexions globals és tan complexa que les nacions relativament petites que aspirin a la independència [5] no podrien ser capaces de fer-se un lloc al món globalitzat i, per tant, podria ser més recomanable seguir formant part d'estats més grans i beneficiar-se del seu potencial econòmic i demogràfic.

Michael Keating i Malcolm Harvey, al seu llibre *Petites nacions en un món que es fa gran. El que Escòcia pot aprendre* [6], van respondre una pregunta semblant durant els debats previs al referèndum d'independència d'Escòcia del setembre del 2014. Com suggereix el títol del llibre, la intenció dels autors era analitzar diversos països europeus relativament petits i, per tant, més o menys comparables en termes demogràfics i econòmics amb Escòcia, i avaluar la seva capacitat d'actuar i introduir les seves polítiques independents en l'era de la globalització densa. Segons aquest llibre, els exemples dels països bàltics, Irlanda i els països nòrdics son especialment reveladors per il·lustrar diferents estratègies per afrontar els reptes i les limitacions d'un món altament interdependent.

Als estats bàltics, l'estratègia adoptada ha estat influïda per solucions neoliberals: aquests

països han posat l'accent en aspectes com una despesa social relativament limitada, la prudència pressupostària i una regulació laboral flexible. Irlanda ha seguit un model diferent: una actitud bastant liberal envers les forces del mercat s'ha vist mitigada, almenys fins a cert punt, per la forta inversió social i el partenariat social que formen el sector empresarial, els sindicats i el govern. Els països nòrdics, tot i l'aprofundiment de la globalització, han estat capaços de preservar els seus models socials welfaristes, els quals s'ajusten al nou context mitjançant les eines habituals, és a dir, la deliberació, el consens i el compromís. Keating i Harvey van concloure que els països europeus més petits no només poden tenir èxit en adaptar-se a la competència global i a les pressions externes, sinó que les estratègies d'aquesta adaptació poden diferir significativament les unes de les altres. Per tant, com ja hem dit, la sobirania continua sent un concepte significatiu, ja que quan s'aconsegueix proporciona un gran ventall de possibilitats d'adaptació al context global més ampli [7].

La consciència d'aquest ventall de possibilitats es fa palesa de manera explícita al missatge que transmeten els actors polítics independentistes. Per exemple, és clarament visible en les paraules inicials de *Futur d'Escòcia*, un llibre blanc publicat el 26 de novembre del 2013 pel Govern escocès que presenta el cas de la independència escocesa:

Si votem Sí, fem un pas més en el camí d'Escòcia. Avançarem amb confiança, disposats a treure el màxim profit de les moltes oportunitats que se'ns presenten. Les decisions més importants sobre la nostra economia i la nostra societat les prendran les persones més directament afectades, que són els escocesos. S'obrirà la porta a una nova era per a la nostra nació.

El futur d'Escòcia dependrà d'Escòcia.

Si votem No, Escòcia es queda allà on és. Es perd l'oportunitat que, en una generació, només es presenta una vegada, d'emprendre un altre camí i triar una orientació nova i millor per a la nostra nació [8].

És important destacar que, en aquest text, a més de parlar de les oportunitats que apareixerien si finalment es triés la sobirania en el referèndum (la dimensió externa de la sobirania, el món globalitzat, ofereix molt espai perquè Escòcia persegueixi els objectius que més li interessin), també s'hi fa una referència clara al sobirà ("els escocesos") responsable de la direcció que pren el país. Al pròleg d'aquest document, Alex Salmond, aleshores primer ministre escocès, fa servir un to similar quan afirma que el referèndum del 2014 consistia a "[...] assegurar a Escòcia el nostre propi lloc al món com a país independent" [9]. Així doncs, queda clar el suggeriment que és possible que l'Escòcia independent trobi una posició relativament còmoda en un món globalitzat.

Kevin Adamson i Peter Lynch també han identificat la tendència de l'SNP de valorar positivament la sobirania en el món contemporani [10]. Segons aquests autors, el discurs de l'SNP abans i durant la campanya del referèndum d'independència es va caracteritzar per

un enfocament inequívocament positiu, ja que la sobirania es presentava com a necessària per aconseguir equitat, riquesa, un sistema sanitari eficient, un desenvolupament econòmic més igualitari, estabilitat econòmica a nivell nacional, etc. També era necessària per a la realització del potencial d'Escòcia i la implementació d'una visió socioeconòmica àmplia caracteritzada pels trets mencionats anteriorment. Tenint en compte això, sembla evident afirmar que aquest raonament s'ha de basar en el supòsit previ que, al segle XXI, la sobirania encara és important.

A més, l'SNP també ha deixat clares les referències a les possibilitats que ofereix la sobirania en altres contextos electorals. Al programa electoral publicat abans de les eleccions generals del desembre del 2019, el partit, entre les seves promeses clau, afirma el següent:

Creiem que el millor futur per a Escòcia és ser una nació independent europea

No per a nosaltres, sinó perquè això permetria a Escòcia convertir-se en la nació oberta, tolerant, inclusiva i democràtica que estem decidits a construir.

Si prenem les nostres pròpies decisions aquí, a Escòcia, podríem acabar amb la pobresa més ràpidament, prendre part íntegrament en la lluita contra l'emergència climàtica, garantir un acord just per als pensionistes i crear noves oportunitats laborals i per a la nostra economia [11]

En aquest fragment se suggereix una vegada més que ser un país sobirà encara és important, ja que només així serà possible que Escòcia esdevingui una societat lliure de pobresa, vinculada a les estructures europees (aparentment la sèrie d'obligacions que se'n deriven no es consideren una limitació de la sobirania sinó una millora del marge de maniobra d'Escòcia), oberta a polítiques verdes, etc. El compliment efectiu i eficaç de totes aquestes promeses és, òbviament, una qüestió totalment diferent.

Interpretacions

Tal com ja hem demostrat, la sobirania continua sent un concepte rellevant en el món contemporani. L'ordre internacional, encara que estigui molt densament globalitzat, encara ofereix prou espai per perseguir objectius importants per a algunes societats, i les vies que condueixen cap a aquests objectius poden diferir significativament. Això explica es continuïn produint conflictes territorials de sobirania: les oportunitats que encara tenen els països de nova creació es poden aprofitar per crear una visió atractiva de la independència i atraure més sectors de la població dels que normalment estarien disposats a donar suport a la via sobirana. Això és positiu i no ho hem de subestimar. En lloc de centrar-se en greuges històrics, opressions passades i presents o deficiències de l'actual conjuntura política, aquesta visió genera la possibilitat d'oferir un relat inspirador i d'evitar les acusacions que els moviments independentistes són majoritàriament negatius i estan encastats en el passat.

Si la sobirania es fa servir amb imaginació i creativitat, els arguments a favor de la independència poden guanyar suport

En general, doncs, la sobirania encara té importància al món actual, i si això es fa servir amb imaginació i creativitat, els arguments a favor de la independència poden guanyar suport. A més, si això ho comparem amb la incompetència (real o imaginada) dels qui governen actualment, la crua realitat que aquests configuren mai no serà tan atractiva com les narracions que realcin els somnis, les aspiracions i l'optimisme. El fet que els conflictes territorials de sobirania, per les raons comentades anteriorment, també siguin presents en un futur pròxim, posa de manifest la necessitat d'un codi de bones pràctiques que ofereixi un full de ruta que indiqui com es podrien resoldre aquests conflictes.

Com es correlacionen els conflictes territorials de sobirania i la globalització?

Tal com hem afirmat a l'apartat anterior, l'anomenada globalització densa i l'alt grau d'interconnexió que en resulta no dissuadeixen alguns actors polítics d'intentar assolir la independència. Segons el seu punt de vista, la globalització deixa prou espai per intentar assolir objectius socioeconòmics a través dels quals es puguin millorar els nivells de vida, les perspectives de futur, etc. de la societat en qüestió. Com podrem veure en els paràgrafs següents, aquesta visió de la sobirania en el context de la globalització està fonamentada en una reflexió teòrica que també aborda aquest dilema.

Si tornem a examinar de manera més detinguda el cas escocès, es fa evident que dins de l'SNP hi ha hagut molts debats teòrics sobre la sobirania en el context d'un món cada vegada més globalitzat. Això ha passat principalment a causa de la influència del difunt Neil McCormick (professor de dret a la Universitat d'Edimburg i longeu membre del partit). Segons Ben Jackson [12]:

- *MacCormick ha afirmat que la integració europea ha substituït la sobirania absoluta exercida anteriorment pels estats membres de la UE per un acord més plural en el qual les noves normes vinculin aquests estats a nivell europeu, eliminant alguns dels poders exercits anteriorment a nivell nacional. Alhora, el principi de subsidiarietat —que les decisions s'haurien de prendre al nivell més baix possible— obliga a descentralitzar els poders des de l'Estat cap a les autoritats regionals o fins i tot cap a noves institucions nacionals que s'allunyin dels grans estats multinacionals existents.*

El concepte de McCormick d'un "estat postsobirà" ha creat, per tant, una narrativa convincent i teòricament ben fonamentada que defensa dues coses simultàniament: una Escòcia autogovernada, però alhora ben integrada en els marcs de cooperació internacional. Per descomptat, McCormick era conscient que per a alguns la necessitat de

cooperació entre països sobirans podria fer sorgir dubtes que apuntessin a una irrellevància potencial de la sobirania:

- *De tant en tant hom sent argumentar que la “independència a Europa” no és una independència real, i que el Partit Nacional Escocès ha renunciat al nacionalisme fins al punt que les seves ambicions es dirigeixen a aquest objectiu. Al contrari, la posició política adoptada és totalment compatible amb el fet de reivindicar els drets de la nació en un marc de govern adequat i escollit pel seu poble. Però també reconeix implícitament la realitat d'un món en què un principi de nacionalisme liberal o cívic, encara que sigui moralment obligatori, al mateix temps no és moralment absolut i s'ha d'equilibrar amb altres valors per buscar una solució pràctica i política per a cada cas [13].*

A nivell de sobirania interna, és obvi que MacCormick, malgrat la “realitat del món”, creu que lluitar per la independència d'Escòcia té molt sentit, ja que a través d'aquesta el poble escocès (el sobirà) serà capaç de crear un sistema del govern més adequat per al país en un sentit organitzatiu, però també pel que fa als valors i a la possibilitat d'assolir els objectius que reflecteixin de manera adequada les aspiracions d'aquesta nació. Aquest raonament es basa en el supòsit que el món contemporani ofereix diverses opcions pel que fa a la forma concreta de les estructures governamentals, les polítiques que s'implementen i els principis que les guien. D'altra banda, la necessitat de cooperació internacional (sobirania externa) no s'entén com una càrrega o com una cosa inevitable a causa de factors estructurals urgents. En teoria, l'estat se'n podria fins i tot abstenir, però a causa de valors com la solidaritat i la importància dels drets humans (en la visió de MacCormick, tots dos són àmpliament compartits per aquells que s'adhereixen a la versió escocesa del nacionalisme liberal), l'imperatiu moral exigeix participar en qualsevol “[...] associació constructiva cap a la pau i la prosperitat, uns objectius que certament no s'aturen a les costes de les illes britàniques o irlandeses” [14].

Per a MacCormick, la Unió Europea era l'escenari més destacat per a la cooperació internacional. A més, va ser l'evolució jurídica de la UE la que va inspirar de manera significativa les seves reflexions sobre sobirania i postsobirania. Cal dir, però, que el concepte d'“independència a Europa” centrat en l'adhesió d'Escòcia a la UE no era compartit per tots els partidaris de la independència d'Escòcia, ni dins de l'SNP ni fora. Per tant, podem dir que la reflexió de l'SNP pel que fa als vincles entre sobirania i globalització va crear un espai més ampli per a les opinions sobre la qüestió. A Escòcia, tot i que la majoria sigui partidària de tenir una relació estreta amb la UE, també hi havia altres opinions presents al debat públic.

La necessitat de cooperació internacional no s'entén com una càrrega, sinó com un imperatiu moral que exigeix participar en qualsevol associació constructiva cap a la pau, la solidaritat i la prosperitat

Jim Sillars (membre de l'SNP i membre molt destacat de l'àmbit independentista), per exemple, va afirmar abans del referèndum del 2014 que, tot i que en el món contemporani la sobirania té les seves limitacions, encara ofereix possibilitats per a un canvi socioeconòmic profund a Escòcia, cosa que per a ell significaria la introducció d'un "socialisme assenyat". Pel que fa a les aliances internacionals, Sillars preferia ser membre de l'Associació Europea de Lliure Comerç (EFTA) en lloc de la UE, ja que, al seu parer, la primera ofereix més flexibilitat [15]. D'una manera similar, Gerry Hassan (acadèmic, escriptor i un comentarista de centreesquerra molt actiu), en proposar la idea de la "Tercera Escòcia" [16], es preguntava quin tipus d'aliances internacionals li convindrien més. Com que l'adhesió a la UE podria ser perjudicial per a les aspiracions progressistes d'Escòcia, en el seu parer podria ser aconsellable mantenir-se a prop dels països nòrdics, ja que una Escòcia independent duria a terme polítiques socioeconòmiques similars a les seves [17].

Curiosament, i de manera paradoxal, aquesta acceptació de la globalització i la conseqüent obertura cap a l'internacionalisme no ha quedat reflectida en les declaracions formals de l'SNP sobre la seva cooperació amb actors polítics implicats en conflictes de sobirania territorials que han tingut lloc en altres parts d'Europa. En termes de visibilitat mediàtica i atenció global, el referèndum d'independència de Catalunya del 2017 es pot comparar amb els esdeveniments escocesos del 2014. Tot i això, al lloc web oficial de l'SNP el contingut relacionat amb Catalunya és escàs. Si fem una cerca simple mitjançant l'eina de cerca d'aquest lloc web, només obtenim cinc resultats per la paraula *Catalunya* (el mateix procediment en relació amb les paraules *basc* i *Flandes* no dona cap resultat), dels quals només quatre són rellevants [18].

La cerca de la paraula *Gal·les* retorna noranta-quatre resultats i, la d'*Irlanda del Nord*, noranta. És una diferència sorprenent, encara que una part substancial d'aquestes referències s'expliqui pel vincle amb la sortida del Regne Unit de la Unió Europea o la qüestió de la frontera post-Brexit entre el Regne Unit i la República d'Irlanda. Com que podem suposar amb seguretat que Catalunya és un dels temes discutits internament al partit, té sentit preguntar-nos perquè això no queda reflectit en un dels canals de comunicació més importants a l'abast de l'SNP. Podríem plantejar-nos si el contingut dels quatre resultats sobre Catalunya compensa el nombre reduït de resultats de la cerca, però la resposta sembla ser negativa.

La declaració sobre la posició oficial de l'SNP sobre Catalunya (març del 2018) és sorprenentment breu i seca, i fa referència a la manera com la primera ministra Nicola Sturgeon generalment dona suport al dret a l'autodeterminació i a la seva perspectiva crítica sobre les detencions dels polítics independentistes a Catalunya [19]. Aquesta posició es reflecteix en tres comunicats més. En la seva intervenció a la conferència anual de l'SNP, l'octubre del 2017, Sturgeon va apel·lar a la necessitat d'iniciar un diàleg català-espanyol, va condemnar els casos de violència que van tenir lloc en relació amb el referèndum del 2017 i va emfatitzar el dret del poble català a determinar el seu futur polític [20]. La líder de l'SNP va enviar un missatge similar dos anys més tard, quan va tornar a destacar el suport i la solidaritat del partit amb els empresonats per la seva campanya legítima a favor del dret a l'autodeterminació [21]. En la mateixa conferència anual del

partit, John Swinney, el vice primer ministre d'Escòcia, va esmentar Catalunya amb un to una mica més emotiu en expressar que se sentia orgullós que l'SNP hagués condemnat de les penes de presó imposades a alguns polítics catalans per la seva defensa de la democràcia i del dret a l'autodeterminació [22].

Tenint en compte la relativa proximitat geogràfica d'Escòcia i Catalunya, les aspiracions similars compartides pels moviments independentistes i els sectors significatius de la societat d'ambdós països, així com l'aparició freqüent dels símbols nacionals catalans durant les manifestacions independentistes organitzades a Escòcia, és sorprenent que els membres d'alt rang de l'SNP es continguin a l'hora de fer declaracions sobre la qüestió. Pel que sembla, l'entusiasme que caracteritza l'actitud receptiva de l'SNP cap a la cooperació internacional només es projecta en un grau molt limitat en aquells països que tenen objectius molt similars.

Interpretacions

Sens dubte, la llarga influència del llegat intel·lectual de Neil MacCormick entre l'elit de l'SNP ha permès al partit construir la seva defensa d'un estat independent des d'una essència no aïllacionista, sinó internacionalista (globalista) i en línia amb l'enfocament cívic i liberal del partit envers el nacionalisme. Com a resultat, el partit se centra constantment en un bé comú global, la solidaritat continental/global, i la corresponsabilitat pel que fa a les qüestions continentals/globals. Això també permet respondre la pregunta sobre els vincles entre els conflictes de sobirania i la globalització. Almenys en el cas d'Escòcia, es pot afirmar que la globalització ha enriquit els arguments a favor de la sobirania/independència i que ha fomentat el debat sobre la posició d'una Escòcia potencialment independent en un món més ampli.

En el cas escocès, la globalització ha enriquit els arguments a favor de la sobirania o la independència i ha fomentat el debat sobre la posició d'una Escòcia potencialment independent en un món més ampli

Tot i així, no podem dir que el paper de l'SNP hagi estat destacable pel que fa a la construcció d'una aliança continental o mundial que connecti altres actors polítics que pretenen assolir la independència. Una prova empírica d'això és l'escassetat de declaracions sobre Catalunya, però també el seu contingut: els líders de l'SNP no han dit res menys, però tampoc res més, que l'evident. Les crides al diàleg i el respecte al dret a l'autodeterminació, així com la condemna de les mesures punitives aplicades per l'Estat espanyol, estan força lluny de les declaracions apassionades sobre la solidaritat dels oprimits i la necessitat d'aliances transfrontereres per continuar la lluita comuna. Això es pot interpretar com una prova que l'actitud receptiva cap a la globalització no exclou un enfocament molt limitat en el context intern que té com a resultat el punt de vista que la

sobirania només es pot aconseguir a través d'eines jurídiques i polítiques intrabritàniques. Pel que fa a un codi de bones pràctiques sobre els conflictes territorials de sobirania, tot el que hem comentat no treu importància a la necessitat de tenir-ne un, però sí que ens recorda que hem de ser realistes: els actors interns han de tenir un paper molt important en la resolució de cada cas.

Conflictes territorials de sobirania i drets de les minories

En la part final d'aquest text, voldria tractar breument una qüestió, que de vegades pot passar desapercibuda en el context de debats molt complexos i de gran càrrega teòrica i emocional, sobre la naturalesa de la sobirania al món contemporani, així com els pros i contres d'una potencial independència de territoris (i nacions) que actualment pertanyen a estats més grans. És la qüestió dels drets de les minories.

En les discussions centrades en els conflictes territorials de sobirania, molt sovint es mencionen les comunitats minoritàries i els seus drets. No obstant, en la majoria dels casos, es fa per fer referència a la paradoxa majoria-minoria, així com a la insuficiència dels instruments europeus de protecció dels drets de les minories per a situacions com les de Catalunya o Escòcia. En el primer cas, l'atenció se centra en situacions en què una majoria en un territori determinat (reflectida en els resultats electorals) prefereix un cert tipus de solucions polítiques, com ara una direcció diferent de les polítiques socioeconòmiques, més autonomia, la sobirania etc., però sempre queda superada per una majoria general a nivell estatal. La petrificació d'aquest equilibri d'opinions pot conduir a un punt mort polític que produeixi un sentiment d'opressió, mentre que, en última instància, la manca d'una solució política pot contribuir a augmentar la tensió a l'estat, cosa que pot afavorir la desestabilització. En aquest darrer cas, podríem argumentar que instruments com el Conveni Marc per a la Protecció de les Minories Nacionals o les recomanacions elaborades per l'alt comissionat per a les Minories Nacionals (HCNM, per les sigles en anglès) de l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE), malgrat els seus mèrits nombrosos i inqüestionables, no estan adaptats necessàriament a situacions que impliquin grans nacions històriques, que estan establertes de manera compacta en territoris relativament grans i que ja funcionen amb regions amb un alt grau d'autonomia.

Tot i així, els drets de les minories també poden suscitar una pregunta important: si es produís la independència (a Catalunya, a Escòcia o a altres llocs), independentment de l'opció que aquests països preferissin per al futur polític del territori en qüestió, quina seria la posició d'aquells que pertanyen, per exemple, a altres grups ètnics o lingüístics? En aquest punt, els drets de les minories poden ser una font d'inspiració a l'hora d'intentar conceptualitzar solucions que responguin a les necessitats lingüístiques, educatives, culturals o polítiques d'aquests grups.

Aquesta última qüestió és molt significativa per a la sobirania. Quan es tracta de la seva dimensió interna, la gestió de la diversitat és crucial per crear condicions en què el sobirà (integrat pels ciutadans individuals d'un estat de nova creació, els quals, però, sovint pertanyen a grups que lluiten per diferents tipus de drets, interessos col·lectius, etc.) pugui

decidir de manera informada la direcció que hauria de prendre el nou estat [23]. Certament, aquest procés deliberatiu no hauria d'excloure les comunitats minoritàries i podria ser una prova de foc de la qualitat d'un sistema polític de nova creació. La importància externa de la sobirania també es pot relacionar amb la qüestió dels drets de les minories. Com que en la majoria de casos els processos de creació de nous estats impliquen una gran tensió entre l'estat predecessor i el de nova creació, pot ser adient prioritzar els drets de les minories per tal de crear un bon clima per a la cooperació i la resolució de diversos tipus de qüestions reconeixent oficialment les comunitats minoritàries (en cas que reclamin aquest reconeixement) i, en conseqüència, responent a les seves necessitats. Això, per descomptat, també s'hauria d'aplicar a les comunitats minoritàries diferents de les que s'identifiquen amb l'estat predecessor.

En el context europeu, és difícil imaginar que la fragmentació de països com Espanya o el Regne Unit pugui desencadenar en un conflicte armat, però és probable que la tensió caracteritzi les relacions bilaterals posteriors durant un temps prolongat. La protecció dels drets de les minories pot ser un dels factors decisius per assolir relacions positives amb altres actors internacionals i fer-los menys propensos al desacord

En el context europeu, és difícil imaginar que la fragmentació de països com Espanya o el Regne Unit pugui desencadenar un conflicte armat, però és probable que la tensió caracteritzi les relacions bilaterals posteriors durant un temps prolongat. Per tant, la protecció dels drets de les minories pot ser un dels factors decisius per assolir relacions positives en lloc de negatives amb altres actors internacionals (la referència indirecta als conceptes de pau positiva i negativa és intencionada) i fer-los menys propensos al desacord [24]. Això també hauria de donar lloc a un ventall més ampli d'accions o aliances en la política internacional gràcies a l'absència de conflictes. Un tracte exemplar de les comunitats minoritàries també pot esdevenir un aspecte significatiu del poder transversal del nou país, que amplii encara més el seu abast d'accions sobiranes (individuals o en cooperació amb altres).

És encoratjador que almenys alguns dels actors independentistes ja es comprometin amb la qüestió dels drets de les minories o amb una gestió més extensa de la diversitat. Un bon exemple n'és el tractament de la llengua gaèlica i de la comunitat de parla gaèlica presentat al llibre blanc publicat abans del referèndum del setembre del 2014 pel Govern escocès [25]. El gaèlic hi apareixia com una de les fonts més importants de la identitat escocesa, i per això la protecció de la llengua i les accions que en contrarestaven el declivi es van considerar prioritàries. En conseqüència, el Govern es va comprometre a donar encara més suport a les mesures educatives que incrementessin el nombre de persones que aprenen, parlen i utilitzen el gaèlic (també hi havia la intenció addicional de convertir aquesta llengua en una part visible de la vida pública, cultural i comunitària escocesa), així

com la promesa de seguretat financera a les cadenes de serveis públics que ofereixen contingut en gaèlic (el canal de televisió BBC Alba i Radio nan Gàidheal). Al llibre blanc també s'hi esmentava el suport governamental a la llengua escocesa en una Escòcia independent [26].

Interpretacions

Els treballs sobre el codi de bones pràctiques per resoldre els conflictes territorials de sobirania són una oportunitat excel·lent per insistir en la qüestió dels drets de les minories i en la seva protecció, en el context de les disputes d'aquesta mena que tenen lloc a l'Europa contemporània. Com que aquests conflictes se seguiran produint en un futur proper, també podem formular un postulat més general: tots els actors implicats en el bàndol sobiranista haurien d'intentar conceptualitzar, des d'una fase inicial, solucions pel que fa als marcs de gestió de la diversitat en el període posterior a la independència. Això no només farà que el seu projecte sigui més convincent i matisat, sinó que també garantirà que pugui respondre a les preocupacions d'aquells que temen el moment posterior a la consecució de l'objectiu principal dels nacionalistes (fins i tot si són cívics i liberals).

Conclusions

Els elements principals que podem deduir de la nostra anàlisi són els següents:

- Malgrat l'època actual de globalització densa, la sobirania continua sent un concepte rellevant. Això es deu al fet que, tot i els diferents tipus d'interconnexió, el món contemporani encara deixa prou espai perquè els estats puguin dur a terme polítiques que responguin a les necessitats identificades per les seves societats.
- A més dels factors estructurals esmentats en el punt anterior, hi ha una qüestió addicional que explica per què els conflictes territorials de sobirania encara es produeixen a l'Europa contemporània. El fet que cada país pugui adoptar camins diferents en el seu desenvolupament socioeconòmic fa que la idea de convertir-se en un estat sobirà esdevingui més atractiva. Gràcies a això, és possible crear narracions que argumentin que el futur serà més brillant quan l'estat s'alliberi de la càrrega d'actors de nivell central incompetents. Això, de manera molt significativa, contribueix al fet que els conflictes territorials de sobirania encara es produeixin, ja que facilita la connexió de les emocions polítiques amb les esperances i aspiracions.
- Una breu anàlisi del cas escocès suggereix que els moviments sobiranistes accepten la globalització i la consideren un repte positiu que requereix una resposta constructiva, cosa que els permet inspirar-se en aspectes cívics i liberals. Això, com ja hem comentat, permet als actors polítics sobiranistes presentar el seu projecte com a internacionalista i receptiu als reptes a escala mundial, en lloc de centrar-se

només en els interessos i disputes nacionals. Això, no obstant, no condueix de manera immediata a la creació de coalicions internacionals fortes d'actors que intenten assolir la sobirania. Per tant, sembla que la clau per assolir la sobirania rau en la política interna.

- És important subratllar que alguns dels actors que intenten aconseguir la independència ja tenen en compte alguns aspectes relacionats amb els drets de les minories i amb la diversitat. Això queda reflectit de manera clara en l'enfocament de l'SNP sobre la llengua gaèlica i la comunitat de parla gaèlica. No obstant això, és important dirigir nous esforços en aquest sentit, ja que en última instància els drets de les minories no només poden contribuir a la millora dels mecanismes democràtics del país en qüestió (abans d'aconseguir la independència i després), sinó que també poden millorar la sobirania d'aquells que l'aconsegueixin.
- Tots els punts anteriors fan palesa la necessitat d'un codi de bones pràctiques sobre conflictes territorials de sobirania. Tot i que hem de ser prudents pel que fa al seu poder vinculant, és important crear un document orientador que pugui inspirar i conduir a una resolució pacífica i democràtica dels conflictes d'aquesta mena, on hi hagi un respecte total dels drets de les comunitats minoritàries.

REFERÈNCIES

- 1 — Per obtenir la referència bibliogràfica sobre el text principal utilitzat en aquest article, consulteu Bober, S., "The Concept(s) of Sovereignty in the Scottish Independence Debate", a: *Horyzonty Polityki*, 2014, vol. 5 núm. 14.
- 2 — Voutsas, M. E. et al., "Global Economic Governance: Between a New Compromise or Integration", a: Karasavoglou, A., Goić, S., Polychronidou, P., Delias, P. (eds.), *Economy, Finance and Business in Southeastern and Central Europe*, Cham: Springer, 2018, p. 183.
- 3 — Em refereixo a una definició bàsica de sobirania que he formulat en diversos articles que tracten aquest concepte en el context de sistemes de govern federals o debats sobre la potencial independència d'Escòcia que van tenir lloc abans del referèndum del 2014. Vegeu, per exemple: Bober, S., "The Concept(s) of Sovereignty in the Scottish Independence Debate", a: *Horyzonty Polityki*, 2014, vol. 5 núm. 14, pàg. 15-18.
- 4 — És important assenyalar que, en un món interdependent, l'objectiu de les accions comunes portades a terme per diversos estats sobirans és millorar la seva sobirania i no rebaixar-la.
- 5 — A l'hora d'escriure aquest text l'autor té en compte principalment el context europeu i casos com Catalunya, Flandes o Escòcia.
- 6 — Keating, M., Harvey, M., *Petites nacions en un món que es fa gran. El que Escòcia pot aprendre*, Barcelona 2015, p. 90-91, 102-104 i 117-119.

- 7 — Com observen Keating i Harvey, sens dubte aquests països haurien de considerar-se sobirans, ja que no són “les víctimes passives de les difuses forces globals”. Vegeu: *Ibidem*, p. 39.
- 8 — *El futur d’Escòcia. La vostra guia per a una Escòcia independent*, Govern d’Escòcia, Edimburg 2013, p. I.
- 9 — *Ibid.*, p. IX.
- 10 — Adamson, K., Lynch, P., “The Scottish National Party and the 2014 Independence Referendum”, a: Adamson, K., Lynch, P., (eds.), *Scottish Political Parties and the 2014 Independence Referendum*, Cardiff, 2014, p. 52.
- 11 — *Stronger for Scotland*. Document consultat el 08.11.2020, pàgina 4. (en anglès). [Disponible en línia](#).
- 12 — Jackson, B., “The Political Thought of Scottish Nationalism”, *The Political Quarterly*, 2014, vol. 85, núm. 1, gener-març, p. 54.
- 13 — MacCormick, N., *Questioning Sovereignty: Law, State, and Nation in the European Commonwealth*, Oxford, 1999, p. 197.
- 14 — *Ibid.*, p. 198.
- 15 — Sillars, J., *In Place of Fear II. A Socialist Programme for an Independent Scotland*, Glasgow, 2014, p. 89-90.
- 16 — Es diferencia de les dues Escòcies personificades pel Partit Laborista (progressista, però amb possibilitats limitades d’orquestrar reformes socialdemòcrates a tot el Regne Unit) i l’SNP (conservador en la seva essència i, per tant, ofereix continuïtat, cosa que iguala la paralització).
- 17 — Hassan, G., *Caledonian Dreaming. The Quest for a Different Scotland*, Edinburgh, 2014, p. 222-223.
- 18 — El cinquè resultat eliminat és una referència de pas a Catalunya en els “10 llibres imprescindibles per al 2018”, publicats al lloc web de SNP el març de l’any 2020. [Disponible en línia](#) (en anglès, consultat el 08.11.2020).
- 19 — *What is the SNP position on Catalonia?* Posicionament polític publicat al web de l’SNP. [Disponible en línia](#) (en anglès, consultat el 08.11.2020).
- 20 — *Nicola Sturgeon’s speech to the SNP conference*. Discurs publicat al web de l’SNP el 10 d’octubre de 2017. [Disponible en línia](#) (en anglès, consultat el 08.11.2020).
- 21 — *Nicola Sturgeon’s address to #SNP19*. Intervenció publicada al web de l’SNP el 15 d’octubre de 2019. [Disponible en línia](#) (en anglès, consultat el 08.11.2020).
- 22 — *John Swinney’s address to #SNP19*. Intervenció publicada al web de l’SNP el 14 d’octubre de 2019. [Disponible en línia](#) (en anglès, consultat el 08.11.2020).
- 23 — La implementació la solen dur a terme els representants d’aquest sobirà.
- 24 — Hughes, WRA, Megoran, N., Benwell, M., “The emotional geopolitics of contested peace: the austerity crisis and the Danish minority of South Schleswig”, a: *Territory, Politics, Governance* (en anglès). [Disponible en línia](#).
- 25 — *El futur d’Escòcia*, op. cit., p. 310, 312, 314 i 532.
- 26 — *Ibid.*, p. 449.

**Sergiusz Bober**

Sergiusz Bober és investigador de l'European Centre for Minority Issues, on lidera el clúster "Política i societat civil". Es va doctorar en Ciències Polítiques a la Universitat Jagiellonian de Cracòvia l'any 2010 amb una tesi sobre les fonts doctrinals del sistema federal argentí. Té un màster en Dret per la mateixa Universitat (2003) i va cursar Estudis Culturals Llatinoamericans a Cracòvia. Les seves línies d'investigació cobreixen principalment les àrees d'anàlisi del discurs, federalisme, drets humans, filosofia de la política, ideologies polítiques, nacionalisme, regionalisme i justícia social. Dins del camp dels estudis sobre minories, està especialment interessat en els mecanismes participatius establerts per a les minories nacionals a nivell governamental central, regional i local; en els partits polítics i els moviments cívics de minories nacionals i ètniques, en els discursos sobre minories nacionals i ètniques produïts per grups minoritaris i majoritaris, en les identitats de grups minoritaris, en les minories que busquen el reconeixement oficial i en el compromís de les minories en la cooperació transfronterera. Ha sigut professor acadèmic i investigador a la Universitat Jagiellonian i a la Jesuit University Ignatianum de Cracòvia, dins l'Institut de Ciències Polítiques i Administratives. També va ser investigador visitant de l'Institut Ibero-Amerikanisches de Berlín, a l'Institut Max Planck de Dret Públic Comparat i Dret Internacional de Heidelberg i a l'Institut sobre Federalisme de la Universitat de Fribourg.